

Posudek oponenta na doktorskou práci

Mag. Pavla Titze

Votivní terakoty z období střední římské republiky a jejich ovlivnění uměním Velkého Řecka

Po úvodu, a programové úvaze o cíli, pracovním postupu a charakteru práce se doktorand věnoval napřed přehledu řeckých mýtů týkajících se Itálie – podkapitoly jsou věnovány řeckým bohům v Itálii na Sicílii, působení řeckých hrdinů v téže oblasti, pak Dioskurům, Héraklovi, Euandrovi a dalším, jedna kapitola je věnována i Kumské Sibylle a jejím knihám, zakoupeným posledním římským králem, ve kterých hledali Římané odpověď na problémy až do konce pohanské antiky. Další kapitola se zabývá předkolonizačním obdobím v době počátku doby železné, řeckou kolonizací ve Velkém Řecku, umění řeckých kolonií na Sicílii a v jižní Itálii. 6. kapitola se pak věnuje vztahům mezi Řeky a Etrusky, helenizací a romanizací Itálie, jejich historickému pozadí, helénismu v době střední republiky, římským mincím raženým Řeky a římskému vztahu k umění – jak se postupně měnil.

Osmá a devátá kapitola tvoří jádro práce, jsou věnovány votivním terakotám, jejich produkci, způsobu dedikací, datování a funkci. 10. kapitola je věnována lokalitám, kde se našly votivní terakoty ve střední Itálii, od jižní Etrurie po severní Kampánii, zejména pak v Latii a v Římě samém.

Katalog pak dokumentuje a zpracovává votivní italické terakoty ve sbírkách Ústavu pro klasickou archeologii University Karlovy a Národního muzea v Praze.

V disertaci lze vyzdvihnout hlubší seznámení se s problematikou obecnější i speciální k vlastnímu tématu, formulační schopnost, pěkný styl prezentace i vlastní schopnost přístupu v kombinaci mytologie, historických a archeologických pramenů.

Z drobných připomínek stojí za zmínku:

str. 24 přímá souvislost mezi mýty a mykénskou keramikou samozřejmě neexistuje, ale obojí svědčí, vedle dalšího, o tradicích kontaktů a potřebě takové sebeinterpretace. Dnes víme, že řecké mýty byly dost obecně známy v Itálii už od 7. století, a patrně i dříve, rozhodně i v Římě před etruskými králi.

str. 25 ad. Ex-vota v Aeneově hérou jistě už od konce 8. století

Řecký nápis z Osteria dell'Ossa je starší než nejstarší známé z Pithekoussai.

Poměr k Dionýsovi (str. 25) byl dvojnásobný už v archaické řecké filozofii.

Apollón byl bohem kolonizace kvůli věštbám (kolonie skoro všechny po delfské věštbě), i kvůli ideálnímu obrazu člověka, který zpodoboval.

27 ad. Do oblasti mezi legendami a realitou patřili také Pelasgové, zřejmě zčásti totožní s Mořskými národy

32 Diomedés zejména založil mnoho měst v Itálii podle legend

36 opomenuta je Sardinie, kde je nejen množství mykénské keramiky, ale také nejstarší (proto)geometrická ještě 9. stol.

38 Pithekoussai mělo smíšené obyvatelstvo – vedle Řeků tu sídlili Foiničané a lidé ze severní Sýrie; podle nových výzkumů (d'Agostino zejména) existovala Kýmé od 775, stejně brzy jako Pithekoussai

55 jak už věděl Pallotino, všechny tři teorie o původu Etrusků mají podklad a jisté oprávnění, Etruskové byli už od doby protovillanovské (10. stol.), ale ta má své vzory na sz. Balkáně, a nepatřila zřejmě pouze Etruskům a teorie o východním původu má do sebe aspoň tolik, co legenda o Aeneovi (Tyrrhénos, praotec Etrusků, byl z generace starších heroů, dvě generace před trójskou válkou).

56, 62 V Capui či v okolí je i protovillanovská kultura, Etruskové tam sotva přišli až tak pozdě, také bucchero 6. stol. je blízké buccheru v Etrurii toskánské

5 7 nolanské amfory (ne urny) jsou atickými výrobky 5. stol.

60 Suessula má nálezy z dílen v Capui i Cumae, ale podle některých i vlastní produkci malované keramiky.

Chybí tu něco o malovaných hrobkách (Paestum, Capua atd.) – ty tvoří počátky kampánsko-italické koiné v malířství

71 kalénská keramika, gutti atd. začínají koncem 4. století a vyvíjejí se po 3. století, ovšem ve 2. století přežívá ještě černá kampánská keramika asi do třetí čtvrtiny, pak je buďto neglazovaná (jako Popiliovy megarské číše), nebo červeně glazovaná (počátky sigillaty, která na východě převládla už okolo r. 150.

77 – vlivy z Řecka rané, i návštěva Delf zakladatelů římské republiky (těsně po Kleisthenových reformách) ukazuje, že řecký kulturní vliv byl silný v Římě odedávna.

85 ad. Při popisu kořistí by zasloužila zmínka o počátku kopírování soch a reliéfů pro Římany v Řecku a o novoattické škole od 150 př. Kr., podobně jako v Pasitelově škole v Itálii, která vyráběla pasticcia různých stylových epoch.

Interpretace votivních figurek a jejich umístění je jistě zajímavá a podnětná, prozrazuje autorův hluboký vhled i znalost příslušné literatury. Pythagorejské ideje do Říma pronikly brzy, podobně jako kult Dionýsův a orfismus, pythagoreismu příbuzný,

Mízení votivních darů je dáno nejen soustředěním kultů, ale také jejich úsporností – Římané na to šetřili o mnoho více než jejich sousedé (str. 116násl.)

Někde byly specifické typy spojeny se svatyní, podobně jako ve vlastním i v jihoitalském Řecku. Dělohy je asi brzy po porodu, i ta v Národním muzeu

Děcka v povijanu někdy představují i staré obličejce, a jde asi o pythagorejskou myšlenku reinkarnace, vedle ochrany dětí, jak autor vhodně interpretuje; škoda, že není zařazeno do katalogu podobné děcko ve sbírce Národního muzea.

Drobné votivní dary jsou také obdobou vývoje osobního náboženství v Řecku – Asklépios pečoval o zdraví jednotlivce, ne o obec, podobně jako osobní filozofie převládla od 4. století, a ta se v římské Itálii velmi rozšířila (zejména stoicismus).

Srovnání votivních masek s nošenými při pohřbech je možné, ale obdoba je volná. Votivní masky jsou zpravidla mužské ale také ženské, srov. str. 140), sochy s portrétními rysy byly jistě obvyklé obojího pohlaví (korai z Lavinia mi tu chybí, ale doplněno později na str. 170)

144 – imagines clipeatae existovaly už u Etrusků

139 zvířecí figurky jsou obvykle považovány za náhražku zvířecích obětí, i když veterinární hypotézy jsou jistě také zajímavé


Velmi poučný a s velkou akribií napsaný je přehled lokalit s terakotovými dedikacemi; prozrazuje, že autor mnohá místa sám navštívil.

Katalog je pilný a pečlivý a ukazuje i dobrou orientaci autorovu v materiálu samém. Překlepů jsem našel jen málo – např. Dionýsios Suculus na str. 8, 45 v Tarantu, 40 snad lépe než u ostrova Samos by bylo u ostrova Samu.

Závěry pak prokazují autorovu zralost, rozvahu, jeho schopnost syntézy archeologických i psaných pramenů. Myšlenka, že dary ve svatyni propagovaly kult je patrná i dnes v sicilských a jihoitalských kostelích i tabulky na stěnách kostela svatého Antoníčka ve Spálené ulici v Praze.

Vcelku lze shrnout, že lze o práci zralou, myšlenkově vytříbenou, bohatou, přinášející nové pohledy. To vše dokazuje mimo jakoukoli pochybnost, že předložená práce splňuje veškeré podmínky pro obhajobu a pro získání titulu PhD.

V Praze dne 30. října 2006


Prof. dr. Jan Bouzek, DrSc